

ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU SPÔSOBENÚ KONANÍM NON-LEGE ARTIS NÁHRADA NEMAJETKOVEJ UJMY POZOSTALÝCH PRI USMRTENÍ BLÍZKEJ OSOBY

Pezinok 26. 11. 2019

Marianna Novotná

POVAHA VZŤAHU PACIENT - LEKÁR

- Vzťah súkromnoprávnej alebo verejnoprávnej povahy vzťahu?
- Vzťah zmluvnej alebo mimozmluvnej povahy? zmluvná alebo deliktná zodpovednosť?

§ 12 zákona č. 576/2004 Zb. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti

Právny vzťah, ktorého predmetom je poskytovanie zdravotnej starostlivosti, vzniká na základe dohody o poskytovaní zdravotnej starostlivosti, ktorú osoba uzatvorí s poskytovateľom.

stieranie rozdielov medzi zmluvnou a deliktou zodpovednosťou v prípadoch zodpovednosti za škodu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti

aplikačná prax nerozlišuje, či má uplatňovaný nárok na náhradu škody svoj základ v zmluve alebo v delikte

KOMPENZAČNÉ SYSTÉMY

1. Zodpovednosť za škodu založená na **princípe zavinenia** (zavinené protiprávne konanie)
2. Zodpovednosť za škodu založená **v zásade na princípe zavinenia**, avšak existencia **určitých výnimiek** (napr. § 421a OZ) alebo **modifikácií** v prospech pacienta (napr. obrátenie dôkazného bremena)
3. Kompenzačné systémy nezaložené na zavinení (**no-fault compensation**)
4. **Obmedzené no-fault compensation** systémy – objektívna zodpovednosť uplatňovaná v špecifických oblastiach poskytovania zdravotnej starostlivosti

ROZSAH POVINNOSTÍ LEKÁRA/ZDRAVOTNÍCKEHO ZARIADENIA

1. Povinnosti súvisiace s výkonom povolania

- Povinnosť postupovať s **náležitou odbornou starostlivosťou**
§ 4 ods. 3 zákona č. 576/2004 o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti (ZZS)
- Povinnosť **mlčanlivosti**
§ 11 ods. 9 písm. f) ZZS
- Povinnosť poskytnutia **náležitého poučenia** a realizácia zdravotnej starostlivosti na základe **informovaného súhlasu pacienta**
§ 4 ods. 4 ZZS

2. Povinnosti vo vzťahu k zdravotníckym zariadeniam

- **Odbornosť**
§ 79 zákona č. 578/2004 Zb. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve (ZPZS)
- **Poistenie zodpovednosti za škodu**
§ 79 ods. 1 písm. s) ZPZS
„Poskytovateľ je povinný uzavrieť zmluvu o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú osobám v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti...”

SR - KOMPENZAČNÝ SYSTÉM ZALOŽENÝ NA PRINCÍPE ZAVINENIA SO ZÁKONNÝMI VÝNIMKAMI

§ 420 OZ Zodpovednosť za škodu spôsobenú zavineným protiprávnym konaním

„Každý zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil porušením právnej povinnosti.“

§ 420a OZ Zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkovou činnosťou
Neaplikuje sa - poskytovanie zdravotnej starostlivosti nie je prevádzkovou činnosťou!

§ 421a OZ Zodpovednosť za škodu spôsobenú povahou prístroja alebo veci použitej pri plnení záväzku

- 1) Každý zodpovedá aj za škodu spôsobenú okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe prístroja alebo inej veci, ktoré sa pri plnení záväzku použili. Tejto zodpovednosti sa nemôže zbaviť.
- 2) Zodpovednosť podľa odseku 1 sa vzťahuje aj na poskytovanie zdravotníckych, sociálnych, veterinárnych a iných biologických služieb.

PREDPOKLADY VZNIKU ZODPOVEDNOSTI ZA ŠKODU 1. NEDOSTATOK ODBORNEJ STAROSTLIVOSTI

- miera starostlivosti riadneho odborníka (nestačí miera starostlivosti rozumného človeka)
- objektívne posudzovanie
- štandard „rozumného lekára“
- nedodržanie požadovanej miery starostlivosti – postup *non lege artis*

POSKYTOVANIE ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI LEGE ARTIS

„Podľa pravidiel umenia“ = správny odborný postup

Lege artis largo sensu (v širšom zmysle)

- prevažuje v ňom tzv. medicínsko-psychologický pohľad
- správnosť postupu lekára ako celku
- dodržanie profesných povinností plus dodržanie profesných štandardov
- nielen otázka odbornosti, ale je potrebné skúmať aj ďalšie atribúty: odkomunikovanie zdravotnej starostlivosti s pacientom, riadne vedenie zdravotnej dokumentácie, poučovacia povinnosť, slobodné poskytnutie informovaného súhlasu, povinnosť mlčanlivosti...

lege artis stricto sensu (v užšom zmysle)

- dodržanie profesných štandardov (štandardy upravujúce odborné poskytovanie zdravotnej starostlivosti)
- požiadavka aplikácie v súčasnosti užívaných a odbornou verejnosťou uznaných poznatkov

vitium artis

- tzv. nedostatok umenia pri vykonávaní konkrétneho lekárskeho zákroku
- situácie, keď je postup zdravotníckeho pracovníka v konkrétnom prípade síce správny a v súlade so súčasnými poznatkami vedy, no aj pri jeho celkovej obozretnosti sa vyskytne čiastkové pochybenie (napr. prípad jednorazového zlyhania pri operácii, či diagnostický omyl, ktorý nastal aj napriek tomu, že boli vyčerpané všetky diagnostické metódy)
- riziko komplikácií, ktoré môžu objektívne nastať

POSKYTOVANIE ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI LEGE ARTIS

Čl. 4 Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne

„Akýkoľvek zákrok v oblasti starostlivosti o zdravie, vrátane vedeckého výskumu, je nutné uskutočňovať v súlade s príslušnými profesnými povinnosťami a štandardmi“

§ 4 ods. 3 ZZS

„Poskytovateľ je povinný poskytovať zdravotnú starostlivosť správne. Zdravotná starostlivosť je poskytnutá správne, ak sa vykonajú všetky zdravotné výkony na správne určenie choroby so zabezpečením včasnej a účinnej liečby s cieľom uzdravenia osoby alebo zlepšenia stavu osoby pri zohľadnení súčasných poznatkov lekárskej vedy“

KONANIE NON-LEGE ARTIS

- aktívne konanie / opomenutie konania - „*hrubá a neospravedlivosť a ľahkovážnosť*“ Rozsudok Krajského súdu v Nitre, sp. zn. 9Co/330/2012, zo dňa 02. 10. 2013.
- posudzovanie poskytnutej zdravotnej starostlivosti „z pohľadu *ex ante*, t.j. z pohľadu ako sa konkrétny zdravotný stav pacienta javil ošetrojúcemu zdravotníckemu pracovníkovi v čase, keď rozhodoval o ďalšom terapeutickom, liečebnom postupe
- hodnotiť na základe informácií, ktoré mal zdravotnícky pracovník k dispozícii v čase rozhodovania
- správnosť poskytnutia zdravotnej starostlivosti je potrebné hodnotiť s ohľadom na celý odborný proces, nie iba poukazom na výsledok

štandard starostlivosti ako právny pojem vs. štandard poskytovania zdravotnej starostlivosti (*clinical guidelines*) ako medicínsky pojem = kto je tým, kto rozhoduje o správnosti postupu lekára - (rozširovanie prostredníctvom § 415 OZ)

PREDPOKLADY VZNIKU ZODPOVEDNOSTI ZA ŠKODU

2. PRÍČINNÁ SÚVISLOSŤ

1. Rozsah preukázania príčinnej súvislosti (s určitou preukázanou - pravdepodobnou kauzalitou)
2. „Odľahčenie“ resp. obrátenie dôkazného bremena v prospech poškodeného
3. Osobitné prípady kauzality v prípade plurality zodpovedného subjektu
  - Kumulatívna kauzalita
  - Alternatívna kauzalita
  - Predbiehajúca kauzalita
4. Doktrína „*loss of chance*“
5. Doktrína „*eggshell skull*“

USNESENÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR ÚS I.1919/08

„Závěry nalézacího soudu stran "stoprocentního" prokázání objektivní příčinné souvislosti se jeví Ústavnímu soudu jako nereálné, neboť nedosažitelné a neudržitelné. Určovat v lékařských postupech jednoduchý vztah příčiny a následku je samo o sobě velmi obtížné. Podstatou lékařství je vlastně vstupovat do celého řetězce příčin a následků, do procesů, které probíhají v lidském těle, a vnějším zásahem tyto procesy ovlivňovat, měnit jejich směr, působení atd. Zásah lékaře tak vlastně sám o sobě mění "přirozený běh věcí" v lidském těle, zasahuje do komplexních vztahů příčin a následků. I v případě aktivního jednání lékaře, který zvolí určitý léčebný postup, je velmi obtížné, ba vyloučené stanovit, zda tento postup byl nade vše rozumnou pochybnost jedinou možnou příčinou škodlivého stavu, který nastal. O to obtížnější je to v případě opomenutí, kdy lékař nezvolí postup, který na základě soudobých a dostupných znalostí lékařství zvolit mohl a měl. Prokázat, že právě a pouze toto opomenutí tvoří se škodlivým důsledkem ničím nenarušený vztah, je v podstatě nemožné. V důsledku toho je výrazně oslabeno postavení poškozeného. ...

Vzhledem k tomu, že pojem příčinná souvislost není právními předpisy v ČR nijak definován, což ostatně zdůraznil ve svém rozsudku i nalézací soud, **nic nebrání judikatuře českých soudů, aby požadavek "stoprocentně" prokazované příčinné souvislosti přehodnotila a přijala adekvátnější a realističtější výklad "způsobení škody", který by vyrovnával slabší postavení poškozených.**“

SUBJEKTY ZODPOVEDNOSTI

§ 420 ods. 2 OZ

„Škoda je spôsobená právnickou osobou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú.“

1. zdravotnícky pracovník za predpokladu, že zdravotnú starostlivosť poskytoval na súkromnom základe alebo ako súkromný lekár, alebo zdravotnícky pracovník po splnení určitých predpokladov (exces)

- exces: výkon mimo rámci činnosti zodpovedného subjektu = ak použitá osoba nekoná v záujme tohto subjektu, ale v záujme vlastnom

2. zdravotnícke zariadenie rovnako ako súkromný lekár, ktorého zamestnanec (lekár, iný zdravotnícky pracovník), príp. iná použitá osoba spôsobili vznik ujmy pacientovi

ZODPOVEDNOSŤ LEKÁRA/ZDRAVOTNÍCKEHO ZARIADENIA VOČI TRETÍM OSOBÁM - KONCEPT SEKUNDÁRNEJ OBETE

škodca – subjekt, ktorému možno pričítať spôsobenie primárnej a sekundárnej ujmy

priamy poškodený - ujma nastala vo sfére osoby, ktorá je porušením právnej povinnosti bezprostredne zasiahnutá (priama ujma)

nepriamy poškodený - ujma nastala vo sfére inej osoby ako tej, ktorá bola porušením právnej povinnosti bezprostredne zasiahnutá (nepriama - reflexná ujma)

- nároky majetkovej povahy (N na výživu pozostalým, primerané N spojené s pohrebom)
- nároky nemajetkovej povahy

KONCEPT NÁHRADY NEMAJETKOVEJ UJMY SEKUNDÁRNEJ OBETE

A) Zásah do osobnostných práv (SR)

„Ak medzi fyzickými osobami existujú sociálne, morálne, citové a kultúrne vzťahy vytvorené v rámci ich súkromného a rodinného života, môže porušením práva na život jednej z nich dôjsť k nedovolenému zásahu do práva na súkromie, resp. práva rodinný život môže byť ďalšiemu účastníkovi vzťahu spôsobená taká ujma, ktorá mu čiastočne alebo úplne bráni naplniť jeho citové potreby, t.j. nemajetková ujma postihujúca inú ako majetkovú sféru osobnosti, sféru osobnosti, ku ktorej nepochybne patrí aj citová (emocionálna) ujma. Ak dôjde k smrti jedného z členov rodinného vzťahu, pozostalá osoba môže utrpieť citovú ujmu vo forme šoku, smútku zo straty blízkej osoby a takisto aj spoločensva (vzťahu) s blízkou osobou. Osobnosť, ktorá je chránená prostredníctvom všeobecného osobnostného práva, v prípade, ak došlo k zásahu do tohto práva, má možnosť využiť právne prostriedky ochrany osobnosti, ktoré sú exemplifikatívne uvedené v ustanovení § 13 Občianskeho zákonníka.“ (NS SR 5 Cdo/265/2009)

- vyjadrenie ochrany osobnosti človeka a jeho práva na súkromie, súčasťou ktorého je aj právo na rodinný život a právo rozvíjať rodinné vzťahy
- chránené statky: rodinné a obdobné sociálne vzťahy, ktoré sa vyznačujú určitou kvalitou (intenzitou) a ich rozvíjanie
- zásah do chránených statkov má za následok pretrhanie týchto väzieb, znemožnenie ich ďalšieho rozvoja

B) Súčasť inštitútu náhrady škody (náhradoškodový vzťah)

- osobitná normatívna právna úprava (napr. Nemecko)
- rozvoj prostredníctvom judikatúry (napr. Rakúsko)

PRÁVNA KVALIFIKÁCIA

§ 11 OZ - zásah do práva na ochranu osobnosti

„Fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.“

§ 13 ods. 2 OZ - náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch

„Pokiaľ by sa nezdalo postačujúce zadosťučinenie podľa odseku 1 najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.“

Čl. 8 ods. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

„Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obdobia a korešpondencie.“

Judikatúra ESLP

Rozsudok ESLP vo veci Niemitz proti Nemecku zo dňa 16.12.1992

„Súd nepovažuje za možné alebo potrebné pokúsiť sa o vyčerpávajúcu definíciu pojmu „súkromný život“. Mohlo by však byť príliš restriktívne limitovať tento pojem „výsočným okruhom“, v ktorom môže jednotlivec žiť svoj vlastný osobný život, ako sa rozhodne, a úplne z tohto okruhu vylúčiť vonkajší svet neobsiahnutý v tomto okruhu. Rešpektovanie súkromného života musí tiež obsahovať do určitej miery právo zakladať a rozvíjať vzťahy s ostatnými ľuďmi.“

Rozsudok ESLP vo veci Marckxová proti Belgickému kráľovstvu zo dňa 13.6.1979

„Rodinný život v zmysle článku 8 Dohovoru obsahuje prinajmenšom vzťahy medzi blízkymi príbuznými, ktorí v ňom môžu hrať zásadnú úlohu. Netvorí ho však výlučne sociálne, morálne alebo kultúrne vzťahy (napríklad v oblasti výchovy detí), ale pozostáva taktiež z materiálnych záujmov.“

PRÁVNA KVALIFIKÁCIA

-privodenie smrti protiprávnym konaním škodcu = zásah do života pozostalých blízkych osôb - nenávratné spretrhanie citových väzieb, ochudobnenie o vzťah s primárnou obeťou, ochudobnenie o možnosti ďalšieho rozvoja rodinného či obdobného života

privodenie smrti protiprávnym konaním škodcu - intenzita zásahu a neodstrániteľnosť následkov

=

nedostatočnosť morálneho zadosťučinenia podľa § 13 ods. 1 OZ

=

priznanie peňažného zadosťučinenia podľa § 13 ods. 2 OZ

PREDPOKLADY PRE PRIZNANIE NÁHRADY NEMAJETKOVEJ UJMY SEKUNDÁRNYCH OBETÍ

1. Protiprávne konanie škodcu (pričítanie zodpovednosti z iného právneho dôvodu?)
2. Zásah do osobnostného práva sekundárnej obete
3. Príčinná súvislosť medzi protiprávnym konaním a neoprávneným zásahom

objektívny princíp nezaložený na zavinení - (vo vzťahu k priznaniu finančného zadostučinenia neželané historické konotácie)

- pri sekundárnych obetiach problematický vo vzťahu k inštitútu náhrady škody, založenom v zásade na princípe zavinenia
- stret osobnostného práva sekundárnej obete a vlastníckeho práva škodcu k finančným prostriedkom poskytovaným ako náhrada nemajetkovej ujmy
- neproporcionálne slabšia ochrana vlastníckeho práva škodcu v porovnaní s inštitútom náhrady škody pri porušení právnej povinnosti (§ 420 OZ) z dôvodu nemožnosti exkulpácie

ZODPOVEDNÝ SUBJEKT

1. Obmedzenie výlučne na priameho pôvodcu zásahu?

„Účastník, ktorý je nositeľom povinnosti upustiť od neoprávnených zásahov do práva na ochranu osobnosti alebo odstrániť následky zásahov alebo poskytnúť primerané zadostučinenie, je vždy tá **fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá sa dopustila určitého konania neoprávnene zasahujúceho do chránených osobnostných práv**, t.j. je pôvodcom alebo subjektom zásahu.“ (rozhodnutie NS sp. zn. 3 Cdo 134/2007)

2. Rozšírenie i na iné subjekty?

napr. zdravotnícke zariadenie, prevádzkovateľ dopravného prostriedku, ak nie je totožný s protiprávne konajúcim vodičom, správca cestnej komunikácie (KS BA 4Co/470/2011) a pod.

PRINCIPÁL RESP. OSOBA ZNÁŠAJÚCA OBJEKTÍVNU ZODPOVEDNOSŤ AKO ZODPOVEDNÝ SUBJEKT?

Pôvodca zásahu - východisko

- za zásah do osobnostných práv zodpovedá primárne pôvodca zásahu

Principál

- pokiaľ bol neoprávnený zásah do osobnostných práv fyzickej osoby spôsobený niekým, koho použila na realizáciu svojej činnosti právnická osoba alebo iná fyzická osoba, znáša táto osoba v súlade s analogickým (§ 853) použitím § 420 ods. 2 OZ zodpovednosť za zásah do osobnostných práv bezprostredne spôsobený fyzickou osobou, konajúcou v rámci výkonu činností, ktorými bola poverená právnickou osobou alebo fyzickou osobou – princípálom

- „...Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti prostredníctvom svojich zdravotníckych pracovníkov nezabezpečil poškodenú pacientku poskytnutím zdravotnej starostlivosti lege artis, v priamom dôsledku čoho došlo pri pôrode k závažnému poškodeniu zdravia pacientky vedúcemu až k jej smrti, čím došlo k značnému zásahu do základných osobnostných práv žalobcov – manžela, detí, rodiča, predovšetkým do ich práva na súkromie a rodinný život, pričom z výsledkov šetrenia a správy Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou vyplývalo, že zdravotná starostlivosť pacientke pri pôrode a pooperačná starostlivosť lekármi nebola lege artis a bola príčinou úmrtia pacientky.“ (KS TT 10Co/909/2015)

Subjekt, ktorý znáša objektívnu zodpovednosť

- „Ak pripustíme analogické použitie § 420 ods. 2 OZ nemožno pri vymedzení subjektu zodpovedného za zásah do osobnostných práv, ktorý bol spôsobený prevádzkou dopravných prostriedkov, vylúčiť ani analogické použitie § 427. Tak, ako podľa okolností daného prípadu zodpovedá za škodu spôsobenú prevádzkou dopravného prostriedku prevádzkovateľ vozidla poškodenému, zodpovedá tento prevádzkovateľ (aj) za nemajetkovú ujmu spôsobenú na chránených osobnostných právach fyzickej osobe“ (NS SR 3 Cdo 228/2012).

Opačne:

„NS za správny považuje záver .... že pri nárokoch podľa § 13 Občianskeho zákonníka je možné uplatňovať si nemajetkovú ujmu len voči osobe, ktorá sa takéhoto zásahu do integrity osobnosti dopustila, čo vo vzťahu k poisťovní nie je splnené.“ (NS SR 3 Cdo 301/2012)

OPRÁVNENÝ SUBJEKT

Zásah do emocionálnej sféry fyzickej osoby, spôsobený protiprávnym konaním tretej osoby, následkom ktorého je úmrtie blízkej osoby, zakladá právo domáhať sa ochrany osobnosti podľa ustanovení Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti. Realizácia tejto ochrany je vo výlučnom **záujme osôb, ktoré sú v takom úzkom vzťahu k postihnutej fyzickej osobe, že ochrana integrity jeho osobnosti aj po jeho smrti (tzv. postmortálna ochrana) je ich osobným záujmom; ide o najbližších príbuzných, a to manžela a deti, a ak ich niet, o rodičov.**

(uznesenie NS SR zo 17. 2. 2011, sp. zn. 5 Cdo 265/2009 z 17. 2. 2011)

1. právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch patrí len manželovi, deťom a ak ich niet rodičom v rámci postmortálnej ochrany?
2. analogické použitie § 15 OZ pri vymedzení okruhu oprávnených subjektov?
3. prípustnosť širšieho okruhu aktívne legitimovaných subjektov?

POSTAVENIE SEKUNDÁRNEJ OBETE VZHLADOM NA KATEGORIZAČNÉ KRITÉRIÁ

Postavenie sekundárnej obete z hľadiska intenzity biologického vzťahu k zomrelému

- príbuzní patriaci do kmeňovej rodiny – rodičia, deti, manžel/ka
- príbuzní nepatriaci do kmeňovej ale širšej rodiny – starí rodičia, vnuci/vnučky, zať/nevesta, švagor/švagriná...
- blízke osoby bez biologických (príp. formálnych rodinných) väzieb na primárne poškodeného

Postavenie sekundárnej obete vzhľadom na prítomnosť pri vzniku primárnej ujmy

1. Sekundárne obete ako priami účastníci škodnej udalosti
2. Sekundárne obete, ktoré sa o vzniku primárnej ujmy dozvedeli na základe správy

SEKUNDÁRNA OBĚŤ – KRITÉRIÁ VYMEDZENIA POSTAVENIA

- kto stojí primárnej obeti najbližšie a kto je jej smrťou alebo závažnou ujmovou na zdraví najviac postihnutý
- k ťažkým psychickým ujмам dochádza pravidelne len pri veľmi úzkych citových väzbách primárnych a sekundárnych obetí (pri iných osobách sa spravidla predpokladá dostačujúca psychická odolnosť, pričom ich ujma by mala byť do úvahy braná iba výnimočne v osobitných prípadoch) = okruh oprávnených subjektov nemožno obmedziť prísne iba na určitý okruh rodinných príslušníkov, ale je potrebné skúmať **blízkosť vzájomného vzťahu (úzku citovú väzbu)**
- úzka citová väzba – vzťah, determinovaný láskou a súdržnosťou
- nie v zmysle biologického príbuzenstva ale na základe skutočného vzťahu blízkosti medzi primárnou a sekundárnou obeťou

SEKUNDÁRNA OBEŤ – KRITÉRIÁ VYMEDZENIA POSTAVENIA – MANŽEL, RODIČ - DIETA

Posudzované aspekty

Manželia

- rozhodnutie zdieľať stabilný a na predpoklade dlhodobosti založený vzťah so svojím partnerom (zahraničná judikatúra obvykle nepriznáva nárok na náhradu ujmy pri faktickej rozluke manželov)
- fungovania manželstva (harmonické manželstvo)
- finančná závislosť (zabezpečenie rodiny)
- nemožnosť naďalej plniť funkcie rodiny (reprodukčná, výchovná, ekonomická, ochranná, emocionálna)

Rodičia - deti

- vzťah charakterizovaný starostlivosťou a vzájomnou pomocou, úzka citová väzba medzi rodičmi a deťmi nezaniká iba z dôvodu, že deti opustia rodičovský dom a založia si vlastnú rodinu
  - vek/ maloletosť,
  - zabezpečovanie (starostlivosť, výživa, záujmy),
  - spoločná domácnosť.
- poskytnutie ochrany aj budúcemu vzťahu rodič – dieťa?? (sekundárnou obeťou je i malé dieťa, ktoré prišlo na svet až po smrti svojho otca alebo bolo príliš malé na vybudovanie vzťahu blízkosti – v tomto prípade sa ako psychická ujma kompenzuje odňatie možnosti dieťaťu spoznať svojho otca)
- sekundárnymi obeťami sú i rodičia ešte nenarodeného dieťaťa, (ochrana rodičovstva zahŕňa i obdobie pred narodením dieťaťa, kedy sa buduje vzťah nastávajúceho rodiča k dieťaťu)

SEKUNDÁRNA OBEŤ – KRITÉRIÁ VYMEDZENIA POSTAVENIA – INÉ OSOBY S ÚZKOU CITOVOU VÄZBOU

Súrodenci – nemecká, rakúska, francúzska judikatúra odvíja blízky vzťah obvykle od faktu fungovania v spoločnej domácnosti (príp. ak súrodenci nežijú oddelene príliš dlho a ich vzájomné vzťahy z tohto dôvodu neochladli, pri dospelých a oddelene žijúcich súrodencoch vychádza zahraničná judikatúra z neexistencie blízkeho vzťahu a náhradu nemajetkovej ujmy ako sekundárnym obeťam priznáva iba v celkom výnimočných prípadoch, ak súrodenec takúto blízkosť vzťahu preukáže

- **bežný dobrý súrodenecký vzťah nepostačuje na priznanie náhrady** nemajetkovej ujmy (ani strata jediného súrodenca a pravidelný kontakt medzi súrodencami nemusí postačovať, význam však môže mať, ak súrodenci žijú v bezprostrednej blízkosti, majú prakticky každodenný kontakt medzi sebou, pravidelne trávajú spolu dovolenky alebo voľnočasové aktivity a pod.)

- zahraničná judikatúra ukazuje, že nedospelým súrodencom sa blízky vzťah podarí preukázať jednoduchšie ako súrodencom dospelým

Vzdialenejší príbuzní – u vzdialenejších príbuzných prichádza do úvahy vytvorenie blízkeho vzťahu **iba v osobitných výnimočných prípadoch** (ak sa vzdialenejší príbuzní napr. starí rodičia starajú o vnúčatá v dôsledku pracovného vyťaženia rodičov, ak sa vzdialení príbuzní starajú o postihnutých alebo chorých členov rodiny – významné založenie spoločnej domácnosti a poskytovanie opatrovania a starostlivosti, preukázanie existencie obdobného vzťahu, aký je medzi manželmi a rodičmi a deťmi)

SEKUNDÁRNA OBĚŤ – KRITÉRIÁ VYMEDZENIA POSTAVENIA – OSOBY BEZ FORMÁLNEHO PRÍBUZENSKÉHO VZŤAHU

Osoby bez príbuzenského vzťahu – priznanie faktického rodinného vzťahu (snúbenci, životní partneri, priatelia, vzťahy založené na pestúnskej starostlivosti a pod.)

- partnerský i priateľský vzťah môže nadobúdať rôznu kvalitu a intenzitu, preto je nutné starostlivo zvážiť priznanie náhrady alebo nie

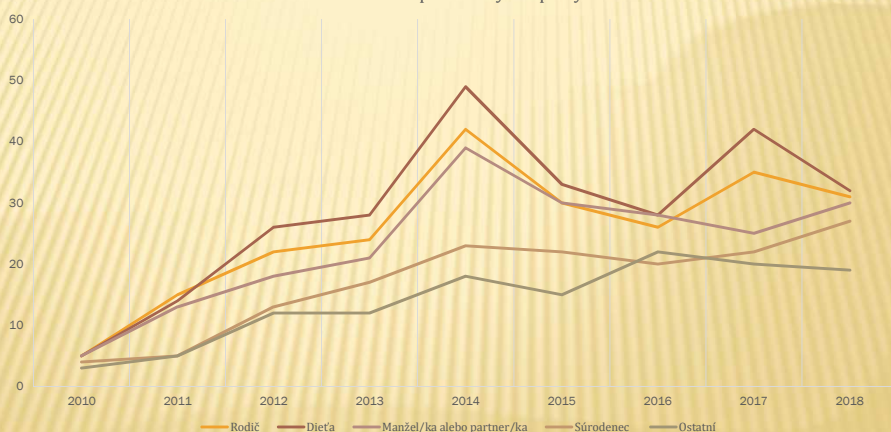
Metodika rakúskych súdov pri posudzovaní jednotlivých aspektov partnerského vzťahu

1. Podobnosť partnerského vzťahu manželskému vzťahu
2. Bytové, hospodárske a intímne spoločenstvo partnerov
3. Doba trvania partnerského zväzku (splnené i pri kratšom súžití, avšak partneri zamýšľajú vstúpiť do manželstva)

- súdy sú povinné skúmať i situáciu, či primárna obeť bola popri partnerovi i v manželskom zväzku

SUBJEKTY UPLATŇUJÚCE NÁROKY ZDROJ: NBS

Vzťah žalobcov k poškodeným – počty žalôb

POVAHA A INTENZITA KOMPENZOVATEĽNEJ NEMAJETKOVEJ UJMY Z HĽADISKA MIERY (KVALITY)

A) Intenzita (povaha) ujmy sekundárnej obeť

a) čistá citová ujma

b) klinické ochorenie psychickej povahy (poškodenie zdravia sekundárnej obeť) – tzv. nervový šok – depresívne poruchy, posttraumatické poruchy a pod.

Nemožno kompenzovať akúkoľvek psychickú bolesť a psychickú nepohodu = ujma sekundárnej obeť musí dosiahnuť určitú kvalitu a intenzitu

„Psychická bolesť zo straty veľmi blízkeho človeka je často vnímaná ako neznesiteľná, fyzická, obmedzujúca ostatné aktivity pozostalého, veľakrát prerastajúca až do duševnej choroby“ nález ÚS ČR sp. zn. I. ÚS 3456/15

B) Intenzita ujmy primárnej obeť

relevantná intenzita ujmy spôsobená primárnej obeť, ktorá je reflektovaná ako dostačujúci podklad pre nároky sekundárnych obeť: výlučne smrť alebo aj ujma na zdraví?

AD A) INTENZITA (POVAHA) UJMY SEKUNDÁRNEJ OBEŤ

Čistá citová ujma (smútok, sklúčenosť, strach, obavy) – prudké citové reakcie, ktoré však majú spravidla iba prechodný charakter (spôsobujú prechodné narušenie) a nevykazujú znaky klinického ochorenia

Klinické ochorenie – duševné utrpenie blízkej osoby relevantné až v prípade, ak prekročí hranicu narušenia zdravia a je hodnotené ako poškodenie zdravia, pričom nie je dôležité, či sa jednalo o typický alebo atypický následok (reakciu), ale to, či sa psychický zdravotný stav sekundárnej obeť negatívne zmenil

AD A) INTENZITA (POVAHA) UJMY SEKUNDÁRNEJ OBETE

Otázka

Možno ujmu prejavujúcu sa ako ochorenie psychickej povahy uplatňovať ako ujmu vyplývajúcu z ublíženia na zdraví?

Rozhodnutie NS ČSR z r. 1979, v ktorom bol zamietnutý nárok sekundárnej obete s odôvodnením, že medzi protiprávnym konaním škodcu a ujmu sekundárnej nie je splnený predpoklad kauzality (medzi konaním škodcu a ujmu sekundárnej obete nebola daná podľa NS príčinná súvislosť, pretože táto existovala iba medzi konaním škodcu a ujmu primárne poškodeného), v dôsledku čoho škodca nezodpovedá za ublíženie na zdraví sekundárnej obete. Nervový šok sekundárnych obetí je v takomto prípade vyvolaný primárnou ujmu (usmrtením primárnej obete) a nie samotným protiprávnym konaním škodcu. Bezprostredným následkom je tu ujma primárnej obete, kým ujma sekundárnej obete je následkom tohto následku.

Argumentácia zotrávania na tomto prístupe

- obava pred vybrežením zodpovednosti (sekundárnym obetiam sa otvára diapazón nielen náhrad nemajetkovej povahy ale i náhrad majetkovej ujmy)
- náhrada za nepriamu ujmu je skôr výnimkou, preto je potrebné jej kompenzáciu výslovne zakotviť zákonodarcom v právnom predpise

Kritika uvedeného prístupu

Refazenie podmienok = príčinná súvislosť je daná! (vznik ujmy sekundárnej obete je vyvolaný okolnosťami, ktoré majú vecný vzťah ku konaniu škodcu = primárna príčina ujmy sekundárnej obete spočíva v protiprávnom konaní škodcu

ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU X ZÁSAH DO OSOBNOSTNÝCH PRÁV NEMAJETKOVÁ UJMA § 444 OZ X NEMAJETKOVÁ UJMA § 13 OZ

Ak pripustíme možnosť kompenzácie ujmy v podobe nervového šoku sekundárnych obetí podľa ustanovení o náhrade škody vyvstáva otázka vzťahu § 444 OZ a § 13 OZ – je možný súbeh týchto nárokov?

§ 16 OZ „Kto neoprávneným zásahom do práva na ochranu osobnosti spôsobí škodu, zodpovedá za ňu podľa ustanovení tohto zákona o zodpovednosti za škodu.“ kumulácia nárokov podľa § 13 a § 444 OZ???

Prípustnosť súbehu: (NS SR z 28.5.2014 sp. zn. 7 Cdo 65/2013 - R 1/2015) – prípustnosť uplatňovania nároku na náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej zásahom do osobnostných práv podľa § 11 a nasl. OZ a nároku na náhradu škody podľa § 420 OZ (§ 444 OZ) – uplatnením každého z týchto nárokov sa odškodňuje (zmiernuje) obsahovo iná ujma na strane dotknutej osoby

Nepripustnosť súbehu: (ÚS SR z 13. 8. 2014 sp. zn. I ÚS 426/2014) – nemajetková ujma spôsobená zásahom do osobnostných práv je krytá právnou úpravou odškodňovania bolestného a sťaženia spoločenského uplatnenia podľa § 444 OZ

Argumenty pre prípustnosť kumulácie:

- Odlišný účel inštitútov ochrany osobnosti a náhrady škody
- Odlišná sféra ochrany (psychická – fyzická integrita)
- Povaha ujmy
- Odlišný subjekt zodpovednosti
- Odlišné predpoklady vzniku zodpovednosti
- Odlišný mechanizmus výpočtu
- Odlišný mechanizmus premlčania

Argumenty pre neprípustnosť kumulácie:

- Satisfakčný charakter § 444 OZ
- Porušenie zásady *ne bis in idem*
- Porušenie princípu proporcionality

AD B) INTENZITA UJMY PRIMÁRNEJ OBETE

- posun od náhrady nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí, ktorú utrpeli v dôsledku **usmrtenia** blízkej osoby k náhrade nemajetkovej ujmy sekundárnych obetí i v prípade **mimoriadne závažného ublíženia na zdraví** blízkej osoby, ktoré nemalo fatálne následky

- ublíženie na zdraví musí mať obzvlášť závažnú povahu (vysoká intenzita) – rozhodnutie NS ČR sp. zn. 30 Cdo 947/2011, obdobne rozsudok KS NT 9Co/330/2012 (kauza Šimon Buch)

- kritériá pre vymedzenie obsahu pojmu závažného ublíženia na zdraví – odkázanosť primárnej obete (z významnej časti alebo úplne) na starostlivosť inej osoby

KRITÉRIÁ PRE KVANTIFIKÁCIU UJMY SEKUNDÁRNEJ OBETE 1

Kritériá pre otvorený systém sudcovského uváženia

§ 13 ods. 3 OZ zakotvuje taxatívne dve kritéria

1. **závažnosť vzniknutej nemajetkovej ujmy** (čím závažnejšia je čo do svojej intenzity i svojho trvania, tým vyššia by mala byť aj čiastka peňažného zadosťučinenia)

2. **okolnosti, za ktorých k neoprávnenému zásahu do osobnosti fyzickej osoby došlo**

„Kritérium okolností, za ktorých k porušeniu práva došlo, je stanovené zámerne veľmi všeobecne tým, že by malo byť uplatnené vo vzťahu ako k postihnutej fyzickej osobe, tak k osobe, ktorá neoprávnený zásah spôsobila (napr. či išlo na strane pôvodcu neoprávneného zásahu len o určitú ľahkú nebanlivosť alebo naopak o úmysel.“ (NS SR 4Cdo/139/2011)

A. okolnosti na strane pôvodcu zásahu

- miera zavinenia škodcu
- snaha o nápravu
- majetkové pomery škodcu ako kritérium? (majetkové pomery nemajú vplyv na ujmu sekundárnej obete, duplicita zákonného moderačného práva súdu)

KRITÉRIÁ PRE KVANTIFIKÁCIU UJMY SEKUNDÁRNEJ OBETE 2

B. okolnosti na strane sekundárnej obete

- intenzita citového spoločenstva (harmonické/konfliktné manželstvo)
- stupeň blízkosti príbuzenstva (nemecký BGB, švajčiarsky BG napr. vychádzajú z domnienky určitého stupňa príbuzenstva ako objektívneho kritéria toho, že psychické utrpenie je o to vyššie, čím bližší je stupeň príbuzenstva – tzv. Stufentheorie)
- vek primárnej a sekundárnej obete
- existenčná závislosť primárnej a sekundárnej obete
- psychické trvalé následky pozostalých
- korektív proporcionality (nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 2844/14) – v porovnateľných situáciách rozhodovať porovnateľným spôsobom
- podiel samotnej postihnutej osoby na priebehu činnosti pôvodcu vyúsťujúcej do neoprávneného zásahu
- spoluzapríčinenie škody primárne poškodeným

SPOLUZAPRÍČINENIE UJMY

1. Spoluzapríčinenie ujmy sekundárnou obeťou

2. Spoluzapríčinenie ujmy primárnou obeťou - otázne, či možno spoluzapríčinenie ujmy primárnou obeťou, ktorá vznikla jej samej pričítať na ťarchu sekundárnej obete

- čl. 8:101 ods. 2 PETL – spoluzavinenie usmrtenej primárnej obete sa pričíta sekundárnej obeť
- výslovná zákonná úprava v rámci zodpovednosti v cestnej doprave v Anglicku (sec. 1A ods. 3 v spojení so sec. 5 FAA z r. 1976 – zníženie náhrady v dôsledku spoluzavinenia usmrteného) a Francúzsku (blízke osoby si musia započítať spoluzavinenie primárnej obete, nie však svoje vlastné zavinenie – kritika tak vo vzťahu k nezapočítaniu vlastného zavinenia ako aj vo vzťahu k privilegovanému postaveniu nemotorizovaných účastníkov dopravy)
- judikatúrne prístupy – Švajčiarsko – blízkej osobe sa pričíta spoluzavinenie primárnej obete; Nemecko (1971) – blízkej osobe možno pričítať spoluzavinenie primárnej obete, pretože vzťah blízkosti determinuje nielen základ nároku ale aj hranice kompenzácie – kritika; Rakúsko – spoluzavinenie primárnej obete by malo byť zohľadnené pri vymedzení výšky sumy bolestného sekundárných obeť

ARGUMENTY PROTI ZAPOČÍTANIU ZAVINENIA PO NA ROZSAH KOMPENZÁCIE UJMY SO

- × rozsah nemajetkovej ujmy, ktorá sekundárnej obeti vznikla nemá priamu nadväznosť na fakt, či k svojej smrti alebo ťažkému ublíženiu na zdraví prispela primárna obeť svojim zavinením (zapríčinením) alebo nie
- × nárok sekundárnej obete sa chápe ako samostatný, oddelený od primárnej obete = nemožno v tomto samostatnom nároku voči škodcovi započítať spoluzavinenie z cudzieho vzťahu

ARGUMENTY V PROSPECH ZAPOČÍTANIA ZAVINENIA PO NA ROZSAH KOMPENZÁCIE UJMY SO

- oba nároky spočívajú na rovnakom konaní/udalosti vyvolávajúcom zodpovednosť (jednota škodnej udalosti) = sekundárne poškodený by v rámci svojej reflexnej škody nemal byť postavený do výhodnejšej situácie ako priama obeť
- skutočnosť, že čím vyššie je zavinenie (zapríčinenie) PO, o to nižšiu nemajetkovú ujmu môžu sekundárne obete pričítať škodcovi, voči SO sa prejavuje v tomto rozsahu všeobecné životné riziko, ktoré musia samé znášať
- skutočnosť, že SO odvodzujú svoje nároky na náhradu za smútok od PO = musia zniesť jej redukciu z dôvodov na strane PO
- zohľadnenia okolností za ktorých došlo k neoprávnenému zásahu do osobnosti PO
- relevantné v prípade, ak spoluzavinenie PO zohrávalo určitú úlohu pri vzniku škody (napr. nepoužitie bezpečnostných pásov v aute) – zahraničné rozhodnutia týkajúce sa účasti na nebezpečnej jazde

KRITÉRIÁ PRE KVANTIFIKÁCIU UJMY SEKUNDÁRNEJ OBETE – ZVÝŠENIE/ZNÍŽENIE NÁHRADY

a) Osobitné dôvody zvýšenia náhrady

- úmysel subjektu spôsobiť ujmu primárnej obeť, ak tento významnou mierou prispel k ujme, nezmyselnosť daného činu, možnosť zabrániť následkom (uvedené môže prehlbiť bolesť blízkej osoby)
- osobitná intenzita vnútorného vzťahu
- nízky vek usmrtenej primárnej obeť
- osobitné tragické okolnosti prípadu (napr. súčasná smrť viacerých blízkych osôb, smrť počas svadobnej cesty)

b) Osobitné dôvody zníženia náhrady

- spoluzapříčinenie ujmy

NS SR 1Cdo/77/2009 „Na to, aby žalobcovia mohli byť úspešní pri uplatňovaní nároku na ochranu ich osobnosti podľa § 13 OZ v prípade, keď žalovaný neoprávnené (protiprávne) zasiahol do ich osobnostných práv zavinením dopravnej nehody, pri ktorej zahynul ich blízky príbuzný, nie je zásadne nutné, aby konanie samej dotknutej osoby (nebohého syna a brata žalobcov) muselo byť po právnej stránke bezzávadné. V súlade s citovaným ustanovením § 13 ods. 1 OZ na to, aby oprávnená osoba mala právo domáhať sa ochrany osobnosti, sa vyžaduje a zároveň stačí, aby išlo o neoprávnený zásah do práv na ochranu osobnosti. V prípade existencie takéhoto neoprávneného zásahu ide potom o objektívnu zodpovednosť, bez ohľadu na zavinenie. Správanie samej dotknutej osoby pri neoprávnenom zásahu sa stáva právne významným až pri určení výšky náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch (§ 13 ods. 2 OZ), ktorú výšku určuje súd podľa závažnosti ujmy a podľa okolností, za ktorých k porušeniu práva došlo (§ 13 ods. 3 OZ). Týmito okolnosťami sú nielen okolnosti na strane samotného škodcu, ale súčasne sú to aj okolnosti na strane dotknutej osoby, na ktoré okolnosti správne súdy nižších súdom prihliadali.“

- narušenie vzťahu blízkosti k primárnej obeť (napr. aféra manžela/ky, zvažovanie návrhu na rozvod a pod.

NÁHRADA NEMAJETKOVEJ ŠKODY SEKUNDÁRNYCH OBETÍ V NÁVRHU REKODIFIKÁCIE ZÁVÄZKOVÉHO PRÁVA

„Ak usmrtením alebo obzvlášť závažným ublížením na zdraví došlo k naplneniu predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu, je škodca povinný odčiniť i nemajetkovú škodu osobám poškodenému blízky, ktorá spravodlivo vyvažuje ich duševné strasti.“

NÁHRADA NEMAJETKOVEJ UJMY SEKUNDÁRNYCH OBETÍ V NÁVRHU NBS

§ 13 sa dopĺňa odsekom 4, ktorý znie:

„(4) Ak v dôsledku spôsobenia smrti fyzickej osoby vzniklo jej blízkej osobe právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, určí sa ako jednorazová náhrada

a) vo výške dvadsaťnásobku sumy minimálnej mzdy platnej ku dňu smrti fyzickej osoby podľa osobitného predpisu, ak nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vznikol jej manželovi, jej maloletému dieťaťu alebo jej rodičovi, ak fyzická osoba bola maloletým dieťaťom,

b) vo výške päťnásobku sumy minimálnej mzdy platnej ku dňu smrti fyzickej osoby podľa osobitného predpisu, ak nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vznikol inej blízkej osobe fyzickej osoby.“